

Izlazak iz krize – prvorazredan odbrambeni zadatak

General-pukovnik *VELJKO KADIJEVIĆ*

Jugoslavija se nalazi na velikom istorijskom raskršću – da li će nastaviti Titovim putem revolucionarnog socijalističkog razvoja, uz smjelo, energično i racionalno otklanjanje svih grešaka i zabluda koje su zemlju dovele u tešku krizu, ili će dozvoliti da joj put trasiraju one snage koje socijalističku revoluciju osuđuju i kvalifikuju kao građanski rat i istorijsku grešku. Sa tog raskršća pravi put je da se identifikuju osnovni uzroci krize i naprave cjeloviti programi reformi sa potpuno realnim izgledima na uspjeh, što je i najefikasniji način odbrane revolucije i Titovog djela.

Izlazak iz krize i budućnost Jugoslavije – i pored svega negativnog što se skupilo, što je krizu izazvalo i što je širi – zavise, prvenstveno, od sposobnosti SKJ da ponudi program reformi i društva i sopstvene organizacije. To se može postići zahvaljujući istorijskim zaslugama i cjelokupnom iskustvu koje imaju jugoslavenski narodi. Upravo zahvaljujući velikoj istorijskoj lekciji koju su jugoslavenski narodi skupo platili, druge političke opcije mogu biti uspješne samo u mjeri u kojoj SKJ bude neuspješan. Zato se i u pripremi za 14. kongres SKJ komunisti, ali i svi radni ljudi i građani moraju skoro isključivo okrenuti unutrašnjim problemima i njihovom rješavanju, potpuno svjesni da to rješavanje ili nerješavanje zavise, za sada, prvenstveno od njih samih, a vrlo malo od protivnika politike SKJ u zemlji i inostranstvu.

Naša revolucija, Savez komunista Jugoslavije i naša zemlja, Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija, nalaze se na velikom istorijskom raskršću, sa koga možemo krenuti u dva pravca: *prvi* – nastaviti pobjedonosni put revolucije i socijalističkog razvoja zemlje, nastaviti veliko djelo druga Tita, djelo Komunističke partije i Saveza komunista Jugoslavije i ogromne većine svih naroda i narodnosti Jugoslavije, na način koji omogućuje da dalje unapređujemo naša vrijedna, pozitivna dostignuća u svim sferama društvenog života, koja su Jugoslaviju izvela na veliku svjetsku scenu i kojoj su se mnogi, s razlogom, divili, da

Izlaganje saveznog sekretara za narodnu odbranu, general-pukovnika Veljka Kadijevića, na 21. sednici Komiteta Organizacije SKJ u JNA, koja je održana u Beogradu 12. jula 1989. godine.

smjelo, energično i vrlo racionalno otklanjamo greške i zablude koje su zemlju dovele u tešku krizu, da ih otklanjamo, prije svega, sa stanovišta zahtjeva novog vremena, ali i sa stanovišta naše sopstvene prakse, kao vrhovnog kriterijuma ocjenjivanja valjanosti svih rješenja; *drugi* – dozvoliti da nam dalji razvoj trasiraju oni koji socijalističku revoluciju osuđuju i kvalifikuju kao građanski rat i istorijsku grešku, Tita proglašavaju glavnim krivcem za sve što ne valja i dovode u pitanje Jugoslaviju uopšte ili, u najmanju ruku, kao federativnu državu. Na tom raskršću možemo izabrati samo prvi put, dok onaj drugi, koji ima dosta varijanata, pa i međusobno sasvim protivrječnih – treba idejno, politički i u svim sferama njihove aplikacije (od privrede do države) praktično poraziti. Ova zemlja ima sve uslove za to – od bogatog istorijskog iskustva do savremenih znanja, hrabrosti i htijenja ogromne većine ljudi.

Cetrnaesti kongres SKJ bi se morao u tom pogledu opredijeliti i to na način da zauzme stavove o svim ključnim pitanjima reforme društva i SKJ, tako jasno i precizno da neće biti moguće njihovo različito tumačenje i, u skladu sa tim, različito ponašanje komunista u praksi. Do takvih stavova treba doći u pripremi za Kongres najširom diskusijom u SKJ, gdje svi ponuđeni stavovi moraju biti vrednovani prvenstveno jugoslavenskim mjerilima. Svakome mora biti jasno da niko pojedinačno u Jugoslaviji ne može nametnuti parcijalne interese kao dominantne, niti po bilo kojoj osnovi naturati neke posebne koncepte. Ako takve pripreme ne bismo izvršili, već na samom Kongresu tražili rješenja za često dijametralno suprotne stavove, zaprijetila bi nam opasnost ili od kompromisa koji neće otkloniti temeljne uzroke jugoslavenske krize ili potpunog rascjepa. Zato Organizacija SKJ u Jugoslavenskoj narodnoj armiji treba svoju pretkongresnu aktivnost – unutar Armije, a i u društvu – u tom pravcu usmjeriti. Mislim da ta okolnost opredjeljuje zadatak današnje sjednice našeg komiteta. Mi danas treba da utvrdimo naše stavove o svim bitnim pitanjima daljeg razvoja naše zemlje i našeg društva – da ih formulišemo jasno, jednostavno i precizno, da sa njima uđemo u opštu partijsku diskusiju, istovremeno jasno ističući da su ti stavovi otvoreni za svaku argumentovanu raspravu i jugoslavensko vrednovanje, i u Armiji, i u društvu, da nisu dakle, stavovi koji *a priori* kažu »ovako ili nika-

ko drukčije», što je, na žalost, postala praksa koja se nagovještava i u pripremi 14. kongresa.

Ovakav način pripreme 14. kongresa SKJ smatram vrlo bitnim, jer je praksa pokazala kakva je bila sudbina partijskih skupova – zadnjih kongresa, odnosno sjednica CK SKJ, koje su proglašavane istorijskim. Donošeni su uopšteni i kompromisni zaključci u kojima je bilo za svakog ponešto, a život je tekao mimo njih i vrlo često nasuprot njima. Posebno bih podsjetio na sudbinu 17. sjednice CK SKJ. Ta sjednica je bila jedna od posljednjih propuštenih prilika da postupimo onako kako bi trebalo učiniti na 14. kongresu. Komitet Organizacije SKJ u JNA je predlagao drukčiji sadržaj i drukčiju pripremu te sjednice. To sam i u svojem izlaganju na toj sjednici rekao. Mi smo, naime, i tada, i davno prije toga, smatrali i javno zastupali stanovište da reforma jugoslavenskog društva može uspjeti samo kao cjelovita, da mora obuhvatiti, istovremeno, reformu privrednog i društveno-političkog sistema (a ne samo privrednog, kao što su neki tvrdili), da prva bez druge ne može ići, da su temeljni uzroci krize systemske naravi, da neki od njih imaju čvrsto uporište u Ustavu, te da oni, ne slučajno već sasvim zakonito, unutrašnjom logikom svoga djelovanja, stalno povećavaju i produbljuju ukupnu društvenu krizu sa mogućim nesagledivim posljedicama po sudbinu zemlje. To je bilo vrijeme završnih rasprava o ustavnim promjenama. Zato smo mi smatrali i predlagali da se CK SKJ na 17. sjednici vrlo konkretno i jasno opredjeli upravo o tim pitanjima, od kojih je većina bila predmet rasprava u društvu i u Savezu komunista Jugoslavije. Tome cilju trebalo je primjeriti sadržaj i pripremu sjednice. Tako nije učinjeno. Kakva je sudbina zaključaka 17. sjednice CK SKJ, mjerena sa stanovišta njihovog uticaja na zaustavljanje krize, očigledno je. Mjereno istim mjerilom potpuno je izvjestan učinak i domet izvršenih ustavnih promjena u Ustavu SFRJ. Ne smije se dozvoliti da sličnu sudbinu doživi 14. kongres SKJ i njegove odluke.

UTICAJ MEĐUNARODNIH KRETANJA NA BEZBJEDNOST SFRJ

Međunarodni ambijent u kome će se odvijati pripreme za 14. kongres djelovaće dvojako na stanje i kretanje u našoj zemlji, pa i na njenu bezbjednost. Pozitivno djeluje i

djelovaće opšti trend popuštanja zategnutosti u međunarodnim odnosima, posebno dostignuti nivo sporazumijevanja između SAD i SSSR-a. Isto tako, podsticajno na kretanja u našoj zemlji mogu djelovati demokratski i integracioni procesi u svijetu.

Međutim, na putu suštinskog poboljšanja međunarodnih odnosa još stoje velike i opasne prepreke. Jedna od njih je, svakako, sadržana u pitanju – da li supersile zaista mijenjaju i svoje strategijske ciljeve koji su ranije utvrđeni na osnovu ideoloških, velikodržavnih i nekih drugih faktora, ili samo prilagođavaju strategiju i taktiku novim uslovima. Po posljednjim komentarima koji se mogu javno čuti o neočekivano brzom krah u ideje i prakse komunizma, pa i nekim političkim i drugim potezima koji se na toj ocjeni zasnivaju, ne bi se moglo sa sigurnošću tvrditi da su strategijski ciljevi zaista promijenjeni. Ako se ova pretpostavka pokaže tačnom, onda nisu isključeni ni krupni, pa ni iznenadni negativni obrti u međunarodnim odnosima. Sa tim se uvijek mora računati.

Ima pokušaja da se tekuća zbivanja u pojedinim socijalističkim zemljama, posebno u Poljskoj, Mađarskoj i Kini upotrijebe kao ideološki, pa i drugi pritisak na kretanja u našoj zemlji, posebno na sadržinu i pravac naših reformi. Nije prihvatljivo ono što čine pojedini krugovi na Zapadu – da se nama ukazuje na Poljsku i Mađarsku kao na primjer za ugled. Mi od vremena Tita nikada nismo prihvatili tuđe obrasce, kao što ni naše nismo drugima nudili. Tako moramo činiti i ubuduće. Svaka zemlja ima svoje specifičnosti i, ako želi biti uspješna, mora pronalaziti sopstvena rješenja. Isto tako, vrlo su providni pokušaji, kako u inostranstvu tako i u zemlji, da se nedavna zbivanja u Kini upotrijebe za diskvalifikaciju Jugoslavenske narodne armije. Potrebno je samo vidjeti nosioce tih podvala, pa će i njihovi motivi biti sasvim jasni. Nikoga oni ne mogu prevartiti.

Protivnici naše zemlje i našeg socijalističkog, samoupravnog sistema u inostranstvu, zajedno sa jugoslavenskom neprijateljskom emigracijom i neprijateljskim snagama unutar zemlje, koriste sve mogućnosti i metode radi razbijanja Jugoslavije. Posebno se oslanjaju na opasan porast nacionalizma u sprezi i u međuzavisnosti sa povećanim aktivnostima i uticajem religija.

Treba, međutim, jasno reći da izlazak iz krize i budućnost Jugoslavije – i pored svega negativnog što se skupilo,

što je krizu izazvalo i što je širi – zavise, prvenstveno, od sposobnosti Saveza komunista Jugoslavije da ponudi program reformi društva i sopstvene organizacije. To se može postići zahvaljujući istorijskim zaslugama i cjelokupnom iskustvu koje imaju jugoslavenski narodi. Upravo zahvaljujući velikoj istorijskoj lekciji koju su skupo platili jugoslavenski narodi, druge političke opcije mogu biti uspješne samo u mjeri u kojoj Savez komunista Jugoslavije bude neuspješan. Zato se i u pripremi za 14. kongres SKJ moramo skoro isključivo okrenuti našim unutrašnjim problemima i njihovom rješavanju, potpuno svjesni da to rješavanje ili nerješavanje zavise, za sada, prvenstveno od nas, a vrlo malo od protivnika politike SKJ u zemlji i inostranstvu.

Svi dobro znamo da se kriza može zaustaviti samo ako se otklone njeni fundamentalni uzroci. Činjenica da mjere koje su preduzimane zadnjih godina ne samo što krizu nisu zaustavile, već se ona širila i produbljivala – dokazuje da su te mjere bile neadekvatne, da zapravo nisu na cjelovit i koordiniran način bile usmjerene na otklanjanje bazičnih uzroka krize. Ili, možda, bazični uzroci, o kojima se, inače, mnogo govori, nisu valjano identifikovani. Ili, što izgleda još bliže istini, da ne postoji saglasnost u njihovoj identifikaciji. U takvim uslovima veliku šansu dobili su svi naši protivnici, od onih čije su ideologije i politika u ratu i revoluciji poraženi (četnici, ustaše, bjelogardejci, balisti i dr.) do najnovijih antikomunista i nacionalista – da svi, maltene u horu, za temeljne uzroke krize proglase našu revoluciju kao istorijski promašaj i politiku na njenim temeljima zasnovanu.

Služeći se praksom kao vrhovnim kriterijumom istine, lako je dokazati istorijsku netačnost te tvrdnje, jer je politika Komunističke partije Jugoslavije u narodnooslobodilačkom ratu nadmoćno pobjedila, prije svega politički i, razumije se, vojnički. U osnovi te politike bili su: borba za nacionalno i socijalno oslobođenje; bratstvo, jedinstvo i ravnopravnost, federativno uređenje zemlje; originalna koncepcija vođenja rata. Poslijeratni razvoj zemlje temeljio se na dostignućima rata i revolucije i dalje dopunjavao i razvijao u skladu sa novim uslovima i novim izazovima, pri čemu posebno mjesto zauzima samoupravljanje i nesvrstana spoljna politika. Na osnovama takve politike zemlja je doživjela veliki prosperitet u unutrašnjem preobražaju (ti

su podaci svima dobro poznati i zato ih ne bih navodio). Isto tako, stekla je ogromni međunarodni ugled, koji je znatno prevazilazio njenu veličinu, ekonomsku i vojnu snagu. A taj ugled nije stečen preko noći ili samo jednim podvigom, jer svijet u kome živimo ima veoma pouzdana mjera za ocjenu vrijednosti. Imao ih je ranije, kao što ih ima i danas. Prema tome, u praksi se pokazalo da uzroci naše današnje krize nisu u revoluciji i njenim osnovnim dostignućima i opredjeljenjima.

IDENTIFIKOVANJE OSNOVNIH UZROKA KRIZE I CJELOVIT PROGRAM REFORMI – NAJEFIKASNIJI NAČIN ODBRANE REVOLUCIJE I TITOVOG DJELA

U traženju odgovora na pitanje gdje su uzroci, nije dovoljno reći samo gdje nisu, već i gdje jesu, kada su i zašto nastali, da li su oni posljedica zabluda ili grešaka u traganju za novim boljim rješenjima ili nešto treće, zatim kako ih što prije i što temeljitije otkloniti. Svi koji poznaju Tita, bilo kao njegovi saradnici, bilo kao učesnici u krupnim događajima koje je on vodio, bilo da su objektivno proučavali njegovo djelo, znaju da je Tito uvijek tako radio.

Titova glavna osobina bila je velika snaga predviđanja događaja, ali i velika sposobnost kritičkog preispitivanja pređenog puta i sposobnost brzog ispravljanja grešaka, ako su se greške mogle brzo pokazati. Poznati su njegovi kritički javni istupi i mjere koje je preduzimao. Nije, dakle, Tito sebe smatrao bezgriješnim. Zato, ako sada treba da ispravimo neke zablude ili greške koje su učinjene čak i za Titova života, koje on sam nije stigao da ispravi, između ostalog i zato što je za neke potrebno vrijeme, mi onda radimo na način kako je i Tito radio – čuvamo i dalje obogaćujemo osnovne tekovine revolucije i socijalističkog razvoja zemlje, i na način da greške otklanjamo.

Da imamo grešaka ili neadekvatnih rješenja u našem sistemu koji novo vrijeme i njegovi uslovi traže ne treba nikome dokazivati, jer to kriza dokazuje. Zato se preciznim identifikovanjem osnovnih uzroka krize ostvaruju dva krupna strategijska cilja: (1) vidjeće se da oni nisu u temeljnim i izvornim opredjeljenjima i dostignućima revolucije, i (2) tek tada će biti moguće napraviti cjelovite programe reformi sa potpuno realnim izgledima na uspjeh. To

će biti i najefikasniji način odbrane revolucije i Titovog djela. I najnovija poplava napada na Titovu ličnost i njegovo djelo – na žalost, u zemlji mnogo više nego u inostranstvu – u funkciji je rušenja tekovina revolucije a, prije svega, socijalizma i Jugoslavije kao zajedničke države jugoslavenskih naroda. Suština svih tih napada ne može se sakriti ni u kakve oblande, niti zamagliti. Zamislite, hoće, između ostalog, Tita da proglase i dogmatom koji je sebe smatrao nepogrešivim, a čitavo njegovo djelo je bilo suprotno tome, posebno briljantno kada je bio u naponu snage, intelektualnog i praktičnog stvaranja. Tito revoluciju i, u okviru nje, oružanu borbu ne vodi po nikakvim do tada propisanim i poznatim šemama, pa ni po onim koje su se u marksističkoj literaturi mogle naći. Uvijek traži rješenja koja život nameće, uz to, jednostavna, i za sve razumljiva. Brzo reaguje na greške i propuste od kojih niko nije imun. Upozorava da treba poštovati, njegovati i koristiti velike i bogate tradicije i iskustva naših naroda u borbi za slobodu, ali, istovremeno, treba uvijek gledati u budućnost, predviđati dalje kretanje. To dvoje treba kombinovati. Navedene osobine Tita kao vođe jugoslavenske revolucije dokazane su u praksi; one su iz raznih uglova sagledane i veoma su poznate kod nas i u svijetu. Sama ta činjenica pomaže da se lako prepoznaju oni koji napadaju Tita: jedni, koji su poraženi u ratu, pa sada traže da mu se sudi; drugi, koji su se u pojedinim periodima razišli sa osnovnom linijom Partije; treći, koji ga još otvoreno ne napadaju, odnosno ne napadaju direktno, već to čine indirektno i, reklo bi se, pripremaju teren i za direktan napad. Ipak, mislim da u najžalosniju kategoriju spadaju oni koji nam tek sada, kada Tito nije živ, preko sredstava informisanja, saopštavaju o razgovorima sa Titom u četiri oka, čiji su sadržaj i poruke jasni: Tito je uvijek pogriješio kada upravo njih nije poslušao, a oni, naravno, nisu nikada pogriješili. Što se tiče tih ljudi, o njima se do sada znalo kakva su im bila znanja i šta su učinili u pokretu, a sada su tim saznanjima dodali još jedno, koje je, zapravo, i najvažnije – da su ljudi sa dva lica. Zato su antikomunisti jedva dočekali da im kažu: ne, gospodo, vi niste i ne možete biti svjedoci, vi ste saučesnici. Drugo ih nije ni moglo snaći.

Svaki pokret, kao i pojedinac, ma kakvih dometa bio, ako nije u stanju da uoči, prizna i otkloni sopstvene greške ili zablude, nema izgleda za dugotrajan i stabilan uspjeh.

Isto tako, onaj ko ne uvažava, ne brani, i ne oslanja se na dostignuća iz prošlosti, posebno revolucionarne, misli i ponaša se kao da od njega (pokreta ili pojedinaca, svejedno) svijet počinje, kratkog je dometa. U traženju izlaska iz krize mi moramo jednako uvažavati obje istorijske istine.

Za raspravu o utvrđivanju bazičnih uzroka naše ukupne krize, pored onoga što sam već rekao, ovom prilikom ograničiću se samo da istaknem nekoliko najvažnijih.

Na prvom mjestu to su sva ona sistemska rješenja – od sistema nagrađivanja, pa do Zakona o radnim odnosima – koja su omogućila, čak protežirala nerad kao dominantnu karakteristiku stanja u zemlji.

Filozofija i na njoj zasnovana praksa, koja ne uvažava činjenicu da je čovjek individualno i društveno biće, ako favorizuje jedno na račun drugog, remeti prirodnu harmoniju ljudskog življenja. Mi smo pravili greške i u jednom i u drugom pravcu. Nerad je, na primjer, posljedica favorizovanja individualnih prava, dok su, recimo, donedavnim rješenjima svojinskih odnosa potpuno zanemarivani individualni motivi, a favorizovani društveni, i to u najvažnijem motivacionom segmentu ljudskog rada.

Autarkičnost privrede, zasnovana na nekim ustavnim rješenjima i na Zakonu o udruženom radu, potpuno je zakonito onemogućila stvaranje jedinstvenog jugoslavenskog tržišta, bez kojeg apsolutno ne može biti jedinstvene jugoslavenske federativne države.

Odnosi države i privrede bili su, a u nekim značajnim elementima su još uvijek, veoma pbrkani i potpuno suprotni zakonima tržišne privrede.

Federalna država, takva kako je sada ustrojena, djelimično i zbog zabluda o odumiranju države, ne može funkcionisati, pa je uzrok mnogih naših nevolja.

Nezapamćen porast nacionalizma posljedica je sasvim očiglednih grešaka u rješavanju nacionalnog pitanja. Umjesto politike bratstva, jedinstva i ravnopravnosti, sa kojom je u ratu izvojevana pobjeda i koja u istu ravan stavlja i njegovanje i razvijanje svega onoga što nam je zajedničko, i slobodno i ničim nesputano njegovanje i razvijanje posebnoga u svakom našem narodu i narodnosti, u praksi (najprije postepeno, a potom čak i institucionalno) favorizovalo se drugo, a gušilo prvo do te mjere da se i ime Jugoslavije počelo zamjenjivati rječju »zajednica«, da u zvaničnim formularima za popis stanovništva nije bilo rubrike

Jugoslaven, već samo rubrika nacionalno neopredjeljen, itd. Jugoslavenstvo koje bi se silom ili bilo kojim drugim sredstvima prinude nametalo nije prihvatljivo, kao, uostalom, i sve drugo što se nameće, ali se, isto tako, niti silom niti bilo kojim drugim sredstvima prinude ne može zaustaviti slobodan, prirodan, društveno uslovljen proces formiranja jugoslavenske svijesti i jugoslavenskog socijalističkog patriotizma.

Šta, uprkos jednoj krivoj politici, govori činjenica da danas ima gradova u Jugoslaviji u kojima se 15 odsto stanovništva opredjeljuje kao Jugoslaveni?!

Savez komunista Jugoslavije je veoma zakasnio sa sopstvenom reformom, kada je riječ o nekim bitnim ideološkim pitanjima sadržanim u Programu, a statutarno je praktično ustrojen kao savez republičkih i pokrajinskih saveza, a ne kao jedinstven Savez komunista. Pored toga, posljednjih godina dosta se luta u pogledu odnosa Saveza komunista Jugoslavije prema institucijama društveno-političkog sistema, od toga da se od njih potpuno distancira do toga da njima komanduje ili čak direktno odlučuje u ime tih institucija. To je pobrkalo funkcije i odgovornosti institucija sistema i ljudi u njima, a SKJ ostavilo ili u bezvazdušnom prostoru, ili negdje na komandnom punktu, a ne valja ni jedno ni drugo.

BITNA OPREDJELJENJA ORGANIZACIJE SKJ U JNA U PRIPREMI 14. KONGRESA

O svim ovim, kao i o nekoliko drugih krupnih otvorenih pitanja društvenog razvoja, 14. kongres SKJ morao bi zauzeti stavove na način i u skladu sa mjestom i ulogom SKJ koje će se, također, morati precizno utvrditi. Sa tako utvrđenim stavovima SKJ treba da uđe u borbu za njihovo objašnjavanje i prihvatanje, a ne nametanje i to demokratiskim metodama, preko demokratske institucije društveno-političkog sistema, a prije svega, preko Socijalističkog saveza, uz najšire učešće naroda, uključujući i referendume tamo i gdje budu potrebni. Imajući sve to u vidu, smatram da Organizacija SKJ u JNA u pripremi za 14. kongres SKJ svoju pažnju u raspravi koncentriše na nekoliko bitnih stavova.

1. Savez komunista Jugoslavije, kao partija radničke klase Jugoslavije, mora stati na čelo ukupnih društvenih reformi, a to znači da mora odlučujuće uticati na programe tih reformi, na način kako sam prethodno rekao. Da bi SKJ to postigao neophodno je da se i sam reformiše i programski i statutarно. U Programu se mora osloboditi i dogmi i zabluda, i na osnovama marksističkog pogleda na svijet boriti se za istinski socijalizam, a to znači produktivno, bogato, humano i demokratsko društvo. Statutom treba obezbijediti jedinstveni SKJ, demokratski centralizam, ali i visok stepen unutarpartijske demokratije, pravo na posebnosti koje proizlaze iz specifičnosti republika, pokrajina, pa i nekih užih regiona, pravo manjine, pa i pojedinaca da legalno djeluju u SKJ u zato utvrđenim normama u Statutu Saveza komunista Jugoslavije.

2. Modernu tržišnu privredu jačati na jedinstvenom jugoslavenskom privrednom prostoru, sa konkurencijom unutar zemlje da bismo bili sposobni za konkurenciju na svjetskom tržištu, sa pluralizmom svojinskih odnosa kao bitnim motivacionim faktorom, i sa ulogom države sličnom onoj koje imaju države u zemljama tržišne privrede.

3. Usavršavati takvo moderno federativno državno ustrojstvo Jugoslavije u kojoj će državne funkcije na nivou Federacije biti precizno Ustavom utvrđene i obezbjeđeno njihovo autonomno funkcionisanje, bez potrebe za dnevnim pogađanjima i preglasavanjima između federalnih jedinica. Koje su to konkretne funkcije Federacije – o tome se kroz najširu raspravu treba dogovoriti, koristeći se pri tome i iskustvima – pozitivnim i negativnim – o dosadašnjem funkcionisanju, odnosno nefunkcionisanju Federacije, konsultujući maksimalno nauku i, razumije se, kritički neka strana iskustva. Pored toga, treba se energično osloboditi iluzija o odumiranju države u ovom i u dogleđnom vremenu i jačati ulogu pravne države kao bitne pretpostavke razvoja svih demokratskih procesa u društvu.

4. Potrebno je brzo izvršiti one promjene u Ustavu SFRJ bez kojih neće moći da se realizuje program privredne i državne reforme. Ukoliko ukupna ustavna reforma zahtijeva duže vrijeme – suštinski i proceduralno – onda bi valjalo ubrzati one promjene koje su neophodne za uspjeh pomenutih reformi.

5. Sve demokratske institucije društva moraju biti na zakonu zasnovane. U sadašnjim jugoslavenskim uslovima i

sa jugoslavenskim istorijskim iskustvom vraćanje na stranački pluralizam bio bi krupan korak nazad.

6. Nesvrstana spoljna politika morala bi ostati naša trajna orijentacija, a saradnja sa svim zemljama i raznim međunarodnim organizacijama, posebno evropskim, trebala bi da se bazira na uzajamnoj koristi i ravnopravnosti, bez ikakvih političkih uslovljavanja. Posebnu pažnju moramo i dalje posvećivati razvoju dobrih odnosa sa našim susjedima.

7. Nastaviti dalju dogradnju i razvoj koncepcije opštenarodne odbrane kao filozofiju i praktičnu politiku naše odbrane, sa jedinstvenim, savremeno opremljenim, organizovanim i obučanim oružanim snagama kao kičmom te odbrane, osposobljenim za izvršavanje svih zadataka odbrane zemlje, uvijek kada se to može – funkcijom odvratanja.

8. Sadašnje stanje u zemlji zahtijeva dvije bitne pretpostavke za uspjeh kongresnih priprema. Prvo, da se sve zaoštrenija politička sukobljavanja, koja se ponekad pretvaraju u medijski rat povodom stvarnih, ali često i namjerno iskonstruisanih političkih pitanja, energično prekinu, a sve organizovane socijalističke snage usmjere na korektnu, tolerantnu i argumentovanu raspravu o ključnim pitanjima reformi kojima bi trebalo da se bavi 14. kongres SKJ. Drugo, da se već otpočete reforme što prije programski upotpune tamo gdje su manjkave, operacionalizuju, kritički, konstruktivno i konkretno pomognu, a već legalno usvojene mjere dosljedno sprovode u život a ne da se, po već ustaljenoj praksi, ponašamo – ko u klin, ko u ploču.

Tu u prvom redu mislim na program državne i privredne reforme, koji je ponudilo Savezno izvršno vijeće i koji dalje dograđuje i operacionalizuje, te na program mjera za stabilizaciju stanja na Kosovu, uz jugoslavensku podršku – političku, ekonomsku i svaku drugu. Ima i drugih reformskih aktivnosti koje u pripremi za Kongres i na Kongresu valja valorizovati kao dio cjelovite društvene reforme.

9. I pored najboljih programa nećemo moći iz ovakve krize izaći ako ne budemo, prvo, svi mnogo bolje, a većina i mnogo više radili i, drugo, svi privremeno dosta žrtvovali. Mi u Armiji i do sada smo dosta žrtvovali – smanjili ratnu i mirnodopsku armiju u prošloj i ovoj godini za 12 odsto, što niko u Evropi do sada nije učinio; smanjili budžet sa

5,8 od nacionalnog dohotka na 5,2 posto, a zatim na 4,6 posto, usporili tehničku modernizaciju; realni standard aktivnih vojnih lica u prošloj godini opao je više nego u društvu. Inflacija sigurno svakoga pogađa i osobito sve zajedno, ali Armiju, mjereno samo budžetom, vjerovatno ponajviše. Zato smo mi, u Armiji, izuzetno zainteresovani za njeno zaustavljanje i obaranje. Izvršenju toga zadatka moramo svi konstruktivno i konkretno doprinosti. Zato i mi, u Armiji, moramo i dalje nastaviti aktivnosti reformi, racionalizacije i štednje. Pomenuću samo neke aktivnosti koje su sada u toku.

Intenzivno radimo na procjeni mogućnosti daljeg smanjenja veličine oružanih snaga – ratnih i mirnodopskih. U toku je prilagođavanje razvoja proizvodnje i prometa naoružanja i vojne opreme tržišnim uslovima. U pripremi je stambena reforma koja će, između ostalog, isključiti kategoriju društvenih stanova, itd. Smatram da takve aktivnosti i u ostalim djelovima društva, pored velike neposredne koristi, stvaraju pravu radnu i mobilizatorsku atmosferu u pripremi za Kongres.

Velika je lična odgovornost svih koji u ovom momentu i u postojećem razuđenom i nesinhronizovanom sistemu rukovođenja u zemlji odlučuju, jer od njih veoma zavisi da li će atmosfera u kojoj će se pripremati Kongres biti konstruktivna ili politička zatrovana. A od toga mnogo zavisi uspjeh 14. kongresa Saveza komunista Jugoslavije.

S U M A R Y

GETTING OUT OF CRISIS – FIRST RATE DEFENCE TASK

Yugoslavia finds itself today at a great historical crossroads – it will either continue along Tito's road of revolutionary socialistic developoment, courageously, energetically and rationally eliminating all errors and misconceptions which have brought the country into a deep crisis, or it will allow that its further road will be traced by those forces that denounce its socialistic revolution and qualify it as civil war and historical error. The only right way leading from this crossroads is to identify the fundamental causes of the crisis, and to work out comprehensive programmes for reforms with completely realistic chance to success, which will also be the most efficacious way of defence of revolution and Tito's work.

In spite of all negative factors and effects which have caused the crisis and its further deepening, Yugoslavia's getting out of the crisis and its future depend, in the first place, on the ability of the League of Communists of Yugoslavia to offer programs of reforms both of society and its own organization.

This can be accomplished owing to its historical merits and to the entire experience of the Yugoslav nations. For exactly owing to the formidable historical lesson paid dearly by the Yugoslav nations other political options can be successful only in measure in which the LCY will be unsuccessful. This is why in the preparations for the 14 th congress of the LCY all communists, also all working people and citizens, must almost exclusively orient themselves to solving our internal problems, completely conscious of the fact that solving or not solving these problems depends, for the time being, first of all on themselves, and in a slight measure only on the opponents to the policy of the LCY living in the country or abroad.

R É S U M É

SURMONTER LA CRISE – TACHE DE PREMIER ORDRE EN MATIERE DE DEFENSE

La Yougoslavie se trouve devant un grand dilemme historique – poursuivre la voie, tracée par Tito, de son développement socialiste révolutionnaire, en éliminant avec courage, énergie et raisonnablement les fautes et les erreurs qui sont à l'origine de la grave crise qui secoue le pays, ou permettre que sa voie soit tracée par les forces pour lesquelles la révolution socialiste devrait être condamnée et qualifiée de guerre civile et d'erreur historique. Pour sortir de ce dilemme, la vraie voie mène vers l'identification des causes fondamentales de la crise pour établir un programme intégral de réformes avec des chances réelles de succès, ce qui est à la fois le moyen le plus efficace de défendre la révolution et l'oeuvre de Tito.

La sortie de la crise et l'avenir de la Yougoslavie – en dépit de tant de phénomènes négatifs qui ont provoqué cette crise et nourrissent sa recrudescence, – dépendant avant tout de la capacité de la LCY d'offrir un programme de réformes portant à la fois sur la société toute entière et sur son organisation propre. Cela peut être fait grâce aux réalisations historiques et à l'expérience connues par les peuples yougoslaves. Grâce à cette grande leçon historique si chèrement payée par les peuples yougoslaves, d'autres options politiques ne peuvent réussir que dans la mesure de l'inefficacité de celles de la LCY. C'est pourquoi, lors des préparatifs du 14e Congrès de la LCY, les communistes, mais aussi tous les travailleurs et les citoyens, doivent être presque uniquement préoccupés de nos problèmes intérieurs en vue de les résoudre, entièrement conscients du fait qu'à l'heure actuelle le règlement ou le non-règlement des problèmes dépendent avant tout d'eux-mêmes et sont très loin d'être l'affaire des ennemis de la politique de la LCY dans le pays et à l'étranger.

Р Е З Ю М Е

ВЫХОД ИЗ КРИЗИСА – ПЕРВООЧЕРЕДНОЕ ОБОРОНИТЕЛЬНОЕ ЗАДАНИЕ

Югославия находится на большом историческом перекрестке: продолжит ли она по титовскому пути революционного социалистического развития, смело, энергично и рационально преодолевая все ошибки и заблуж-

дения, которые привели страну в тяжелый кризис, или она позволит, чтобы ей дорогу трассировали те силы, которые осуждают социалистическую революцию, квалифицируя ее как гражданскую войну и историческую ошибку. Верный путь на этом перекрестке заключается в том, что необходимо опознать основные причины кризиса и создать целостную программу реформы, имеющую совсем реальные шансы на успех, что и является наиболее эффективным способом обороны революции и титовского дела.

Выход из кризиса и будущее Югославии, — вопреки всему отрицательному, что вызвало и поощряет кризис, — зависят прежде всего от способности союза коммунистов Югославии предложить программу реформ и общества, и собственной организации. Этого можно достичь, благодаря историческим заслугам и совокупному опыту, которым обладают югославские народы. Именно благодаря великому историческому уроку, который дорого обошелся югославскому народу, другие политические опционы могут быть успешными в той мере, в которой СКЮ будет неуспешным. Поэтому, подготавливаясь к 14 Съезду СКЮ, коммунисты, но и все трудящиеся и граждане, должны почти исключительно посвящаться нашим внутренним проблемам и их решению, потому что будут ли они решены или не будут, в настоящее время зависит в первую очередь от них, а совсем мало от противников политики СКЮ в стране и за границей.